

"UNA NOVA ECONOMIA DE MERCAT", TEXT DE LA CONFÈRÈNCIA DEL PROFESSOR DOCTOR JOAN SARDÀ I DEXEUS A L'IEC, AMB MOTIU DEL PLE ANUAL DE LA SECCIÓ D'ECONOMIA, EL 2 DE FEBRER DE 1979

HE titulat la conferència *Una nova economia de mercat* perquè considero que, en aquests moments de desorientació i de crisi, és convenient que es coneguin totes les aportacions. Crec que la del grup denominat dels nous liberals, relativament recent, i en aquests moments d'una gran extensió als Estats Units i en alguns països d'Europa, és una alternativa de pensament digna de tenir en compte.

La crisi econòmica que travessa el món és molt profunda i té a més un caràcter estructural, és a dir, s'ha deslligat del que fou el seu origen (el moviment de puja dels preus del petroli, dels preus energètics i de les matèries primeres) per a convertir-se en un fenomen d'estructura, en el qual el pensament econòmic fa front a un repte que ha estat incapaç de resoldre fins ara. Tot això ens indueix a obrir les finestres del pensament per no tancar-nos a d'altres camins viables.

L'economia de mercat sembla que és el tipus d'economia imperant avui dia; jo afegiria que ens trobem en una economia negociada, i que això és el que ens permet d'encarar-nos amb els problemes diaris, ja que no disposem d'un esquema prou desenvolupat que ens permeti d'acudir a d'altres solucions.

Existeixen, a més, les economies centralitzades dels països marxistes que propugnen la centralització econòmica, el racionament, etc. L'economia dels altres països té més o menys graus d'integració, centralització i mercat.

El pensament econòmic ha lluitat sempre per obrir nous camins. La meua experiència d'estudiant a les darreries dels anys vint, quan anava a escoltar l'economia liberal dels clàssics explicada pels neoclàssics, em recorda noms com Pareto, Marshall, i els marginalistes austríacs que nosaltres estudiàvem i acceptàvem com a única doctrina científica. És clar que existien els marxistes, però el marxisme és un dogma impossible de lligar al pensament econòmic liberal. El marxisme té la seva història, i veurem com en alguns moments s'interfereix en la història de l'economia de mercat.

El 1929, any de la crisi del capitalisme, la desocupació i la crisi financera, l'economia de mercat va fer un gran tomb en allunyar-se dels clàssics. Poc temps després, a causa de les idees igualitàries i de la necessitat de lluitar contra els monopolis, neix l'economia intervencionista del *Welfare State* (economia del benestar) representada als Estats Units per Galbraith i Samuelson.

Avui, hi ha a més el ressorgiment del monetarisme clàssic (una variant provocada per les idees del Fons Monetari Internacional aplicades en la majoria dels països des dels anys 60, àdhuc a Espanya), un nou grup que neix de l'antiga tradició liberal de la Universitat de Chicago on s'havia refugiat perseguit pel nazisme.

Aquest grup manté la seva idea liberal, molt ben estudiada i que després és reforçada per Friedman (un monetarista molt considerat, però que no se l'inclou al grup dels nous liberals) i s'estén a les Universitats de Califòrnia i Virgínia. Entre els seus membres, destaquen: Simon, Gembecker, Buchanan, Gordon Trullock i Milton Friedman fill, noms fins ara desconeguts aquí a Espanya, però que publiquen des de fa deu anys i que promouen discussions a Europa, i una eferescència, que és interessant de tenir en compte.

En definitiva, quines són les idees bàsiques de l'antiga economia clàssica liberal, i per què les hem hagudes de modificar? Jo crec que podríem resumir-les en dues postulacions fonamentals:

1. L'antiga economia creada per Adam Smith, basada en la idea que deixant que cadascú persegueixi el seu interès, malgrat sigui un interès egoista, a la llarga no solament aconsegueix al màxim d'aquest interès, sinó que aconsegueix al màxim interès col·lectiu ja que, en deixar les coses en llibertat, impedeix que quedin recursos desocupats. D'això deduíem que existeix un òptim econòmic possible donats els recursos disponibles.

Altres premisses com la marxista queden fora de l'economia de mercat. No parlaré del marxisme perquè considero que el marxisme és un dogma, àdhuc una filosofia totalitària (com ho era la filosofia hegeliana a la qual Marx dedica les seves idees, afegint-hi qüestions com és la teoria del treball) que, en definitiva, acaba amb unes afirmacions difícils d'acceptar no tant per a un economista com políticament també per a un demòcrata; és l'elitisme de dir que allò és la veritat, i, per tant, el grup elitista la imposa per la força i la dictadura. Llavors és quan sorgeix la pregunta, ¿i la llibertat, per a què? I la resposta és: com que jo ja sé el que convé al poble, no m'imposaré per la dictadura; aquesta és la millor de les solucions possibles, però condueix a l'economia centralitzada, racionada, etc.

Nosaltres hem de trobar el sistema en virtut del qual sigui possible obtenir el que la majoria dels ciutadans volen. Davant d'això, els economistes liberals s'oposen a les antigues veritats dient que són veritats a massa llarg termini; que els fets que es produeixen mentrestant influeixen en la distorsió de l'economia de mercat i fan necessària la intervenció.

El keynesianisme diu que l'economia liberal és certa a grans trets, però que hi ha un element nou que és el diner; el diner fa que un individu, disposant-ne lliurement, pugui gastar o estalviar. Si l'estalvia, l'atresora i no l'inverteix

en el cercle de la renda, tenim que tot el diner que ha sortit de les empreses no hi torna. La part atresorada crea una manca de demanda i una sèrie de conseqüències que provoquen la crisi. Keynes propugna, com a solució, la intervenció de l'Estat, la qual provoca la despesa del dèficit, crea diner i reestableix el circuit de la renda. Aquest és un punt que quasi tots els economistes de l'època acceptàvem d'una manera total.

2. La segona postulació és l'economia del *Welfare* (benestar) que propugna la intervenció de l'Estat en el sistema econòmic. Existeixen situacions amb monopolis de fet, monopolis legals de diversos tipus que fan que l'economia de mercat, àdhuc la monetària, no es produeixi. En la competència monopolística, el mecanisme dels preus no funciona, atesa la situació de monopoli legal o *de facto*; per tant, i si es desitja una economia més igualitària, també es justifiquen les intervencions de l'Estat.

Davant d'això s'alcen els nous liberals. No neguen cap de les crítiques fetes a través del keynesianisme i del *Welfare State*, sinó al contrari, àdhuc les sostenen, però plantegen una sèrie de problemes que no són resolts ni mentalment, però sí que assenyalen unes vies d'interès.

En primer lloc, diuen que el que caldria fóra aplicar aquells principis econòmics en els quals l'home busca el seu benestar individualment, però que s'apliquessin d'una manera general; no solament en la producció, com s'ha fet exhaustivament fins ara, sinó al consum, on s'ha fet menys, i sobretot a l'Estat. Aquest és el punt més interessant del pensament.

Quant a l'anàlisi del consumidor, existeixen unes consideracions d'interès fetes per Gordon Trullock: avui dia hi ha molta més oferta, però el factor temps és el mateix; d'aquí que l'individu intenti d'acumular el consum amb el màxim de béns possibles i el mínim de despesa del factor temps. Això condueix al consum exagerat de les societats modernes.

Jo no veig que es pugui donar una solució clara a la qüestió, i menys en aquests moments, però és indiscutiblement una observació aguda que ens permet d'apreciar el perquè de l'exagerat consumisme de la societat moderna.

Quant a la intervenció de l'Administració pública, la confirma, però diu: ¿És que en sap més que l'individu per endevinar què és el que convé al país? ¿què és el que la gent vol?... Això és molt discutible. Ha nascut una escola del *public choice*, és a dir, de l'elecció pública, que estudia la manera de fer que les administracions públiques puguin o triïn, entre les diferents maneres d'intervenir en el mercat. Això arriba a tenir matisos polítics perquè, en definitiva, l'administració pública no és sinó un intermediari entre els ciutadans i aquesta veritat econòmica.

És clar que el ciutadà vota d'una manera massiva; vota uns partits que li ofereixen uns programes, però no pot quantificar d'una manera clara què és el que hi guanya, i què és el que hi perd. Per exemple, tots demanem que els transports públics no s'augmentin. En canvi, tothom sap que si els transports no s'apugen, algú els paga, tots els paguem. Com es pot quantificar, això? Aquí tenim un problema, àdhuc de les formes electorals. Seria convenient que, en el futur, existissin sistemes per a poder quantificar el grau de sacrifici que el país estaria

disposat a fer a canvi dels beneficis que això produiria. Aquest és un altre dels temes que plantegen els nostres liberals.

Diuen que, efectivament, l'Estat creix d'una manera bàrbara. Com es justifica, això?

El *Welfare State* i el keynesianisme toquen una sèrie de punts crucials que justifiquen la intervenció de l'Estat en la vida econòmica. Fins aquí, el que hauríem de fer fóra estudiar les alternatives, el *public choice*.

Hi ha uns mecanismes imbrincats en l'Estat que fan que aquest s'expandeixi contínuament; un d'aquests problemes és la burocràcia. Ja Parkinson va anunciar la seva llei en virtut de la qual cada buròcrata en criava almenys dos més. La burocràcia vol augmentar el seu poder, tendeix a tenir més poder, més ingressos i més benestar, i per tant creix sense que la mateixa maquinària política pugui controlar-la; tenim el cas d'Anglaterra, en què els partits polítics no poden controlar la burocràcia que se'ls escapa de les mans.

Un altre punt és que si hom demana la intervenció de l'Estat, demana uns drets molt concrets. Per exemple: hi ha ciutadans que demanen que no s'augmentin els preus dels transports públics, o uns pagesos que demanen una subvenció agrícola. Aquests són uns beneficis molt clars i concrets que van a parar a la butxaca d'aquells qui els demanen, i que es converteixen en grups de pressió contra l'Estat. El qui paga és el contribuent, que som tots, ja que tots som una cosa i una altra, grups de pressió i contribuents. No ens adonem d'això i que, efectivament, no hi ha ningú que pugui constituir una força tan gran com per oposar-se a aquestes pressions.

La teoria dels grups de pressió va molt lligada a això, i és evident que àdhuc la Seguretat Social pot considerar-se grup de pressió. Sempre és un grup el que, de fet, demana una cosa que el beneficia a ell i que, per tant, tracta d'imposar-la; aplica una certa pressió que mai no troba al seu davant una força contrària de la mateixa extensió com a resultat de l'extensió de l'intervencionisme estatal a través d'aquests mecanismes.

Quines mesures de política econòmica proposen aquests nous liberals? Les mesures que proposen no totes són aplicables en el món actual, però assenyalen un camí cap a un determinat tipus d'idees i d'orientacions. Una de les primeres manifestacions en què coincideixen els nous liberals, àdhuc Friedman, que és un liberal de centre, és la de limitar l'actuació de l'Estat perquè sigui com menys conjuntural millor i com més estructural millor; aquestes intervencions esporàdiques, aquests moviments impensats, creen una confusió a la societat, a l'empresari i a tots els qui intervenen en la vida econòmica.

Convé fer una estructura nova i sense intervencions diàries, ja que aquestes intervencions distorsionen més; per exemple, es fixa un preu, després es nota que el producte desapareix del mercat, ve una subvenció perquè el producte torni a aparèixer amb el mateix preu, etc.

De manera que la primera idea és aquesta: les mesures estructurals per sobre, i naturalment la limitació de les intervencions de l'Estat al mínim possible.

Una altra mesura és la reafirmació del dret de propietat individual com a font

de benefici, com a instrument de mercat, i com a element indispensable per a una economia de mercat. No es tracta de la propietat romana; els nous liberals estan disposats a acceptar totes les reglamentacions urbanístiques, etc., i el total incorporat en un cos legal perfectament establert. Accepten l'expropiació de les finques que no es cultivin, etc.; és a dir, que el benefici públic estigui garantit, però que ningú no negui el dret de propietat com a instrument de treball necessari per a l'economia de mercat.

Accepten, a més, totes les llibertats de contractació, de preus, d'interessos, de sindicació, etc., totes dins una estructura nova que respecti l'interès públic per sobre de tot, que no permeti que es produeixin determinades situacions d'injustícia, i que s'englobin en un cos legal que no variï d'un dia a l'altre.

El fet de passar d'una economia d'intervencions a una economia de mercat pot suposar problemes greus; i per a assenyalar-ne un, amb l'entrada d'Espanya a la democràcia hem creat els sindicats. El sindicat oficial ja no existeix, la sindicació és lliure. Ara bé, què fem amb l'enorme burocràcia que havia creat el verticalisme? Aquest és un de tants problemes que ens plantejarà una economia de llibertat.

Delimitació i instrumentalització de les activitats estatals: La seguretat social als Estats Units, en la part sanitària, és privada. L'empresa té l'obligació de contractar la seguretat social, però pot fer-ho privadament. Aquest és un dels punts discutits avui perquè la seguretat social té, en la majoria dels països, els comptes de liquidació més grossos.

Els nous liberals creuen que això en mans d'empreses privades donaria rendiments més grans, i seria més barat. Un altre exemple són les autopistes a Espanya. ¿S'haurien fet si no les haguessin impulsat les empreses privades, i si el seu cost no l'hagués pagat l'usuari, i no el contribuent? Aquest és un altre dels arguments que sostenen la privatització de certs serveis públics. Aquest punt també es refereix a l'impost negatiu, és a dir, que a partir de certs ingressos, l'Estat és el que paga. Existeixen uns càlculs dels anys 70 que diuen: si totes les transferències, subvencions i tots els subsidis que dona l'Estat nord-americà a diversos grups, empreses, etc., se sumessin, hom podria distribuir una renda de 6.000 \$ anuals a un 20 per cent de les famílies més pobres dels Estats Units, i de 3.000\$ a un altre 20 per cent. Aquesta gent hi sortiria guanyant perquè tindrien un benestar i unes possibilitats de resoldre problemes i de pagar uns preus que, llavors, serien més alts. És possible que aquesta idea sigui una mica tòpica, però també és un punt a tenir en compte.

Quant a l'aspecte financer, existeix una antiga idea del mateix Friedman, que a mi sempre m'ha agradat, però de la qual no he gosat parlar-ne massa, publicada en un article del 1956, sota el títol: *A monetary and fiscal problem for economic stability*. Hi proposa que la banca no sigui nacionalitzada, sinó que s'estableixi un sistema de reserves al cent per cent, és a dir, que tot dipòsit que entri a la banca passi al Banc Central. Sempre se'n podrà disposar, però la banca no podrà utilitzar-lo per invertir-lo fora del seu capital de reserves. El crèdit existiria igualment, però en lloc de concedir-lo la banca el concedirien els propietaris dels diners, els quals podrien constituir societats financeres per concedir el finançament a qui volguessin. Amb això s'eliminarà l'oligopoli oligàrquic, i, molt

sovint, distorsionant, que la banca té en comptar amb un poder econòmic tan fort. Amb això s'impedirien la creació i la destrucció de diner jugant amb la compensació interbancària, i finalment s'aconseguiria un element d'estabilitat considerable.

Respecte a la política econòmica de conjuntura, dir que la política monetària és una mesura que intenten aplicar la majoria dels bancs centrals, àdhuc el d'Espanya; es tracta de fer un pressupost monetari, sense deixar-se guiar pel tipus d'interès, que inclogui el creixement de preus i el creixement real del sistema, i que el banc central deixi baixar per ell mateix sense aplicar fluctuacions que creen inseguretat.

En aquest aspecte he de parlar de les meves experiències personals, i de la difícil aplicació d'aquests punts, atesa la intervenció de factors autònoms com l'exterior i la hisenda estatal que crea i destrueix diner sense que la autoritat monetària hi pugui intervenir. Si l'autoritat monetària pretén mantenir el ritme de creixement sense variacions, però d'una altra banda es donen aquests factors fluctuants, es veu obligada a donar ordres i contraordres a la banca que creen problemes i desorientacions.

En definitiva, les idees bàsiques són dues: reforma estructural però política conjuntural, i el mínim d'Estat possible, privatització així que es pugui.

Crec que del que es tracta, en les societats occidentals, és de trobar un sistema econòmic que faci compatible l'estabilitat econòmica, la justícia social, etc., amb la llibertat individual, i crec que això només ho pot assolir una economia de mercat.